

This eChok volume of
Genesis ~ Volume 1

Dedicated in loving memory of
**Joseph and Adele
Mizrahi ל"ה**

by their son ~ David

and in memory of

Arthur Sulcov ל"ה

*by his loving wife Esther
and children ~ Robert and Sherry*

In memory of
**Jacob and Mary
Hidary**

By their Children

Practical Law:**Shulchan Arukh, Choshen Mishpat 87**

הלכה

שולחן ערוך חושן משפט סימן פרק פו

(1) One who swears an oath must do so using God's name or one of the terms by which God is referred to. He must take the oath standing up. But if he took the oath sitting down, he does not swear again. A Torah scholar may at the outset [swear] sitting down. [The aforesaid applies] both to oaths required by the Torah and to oaths required by rabbinic law; both to the oath against the claim of one who says, "It is clear to me" and to the oath against the claim of one who says "I am not sure." If two people contend in judgment and swear that they will state only the truth, and then one of them is obligated to swear to the other, some say that he is not exempted by the first oath. (2) The procedure for an oath administered by the judges is as follows: The one taking the oath stands, holding a Torah scroll in his arms and swears using God's name or one of the terms by which God is referred to, with an oath or with a curse, either pronouncing it himself or having the judges pronounce it. How is it done when he pronounces it? He says, "I swear in the name of the God of Israel" or, "I swear by Him whose name is Merciful," or "by Him whose name is Gracious, that I do not owe this man anything." Similarly, he may say, "Behold, he [i.e., himself] is cursed of the Lord, the God of Israel," or "Behold, he is cursed of Him whose name is Merciful," or "of Him whose name is Gracious, if I owe this man anything." How do the judges say it? "We adjure you in the name of the God of Israel," or "by Him whose name is Merciful," or "by Him whose name is Gracious, that you do not owe this man anything." And he answers Amen. Or they say, "Behold so-and-so, the son of so-and-so, is cursed of the Lord, the God of Israel," or "of Him whose name is Gracious, if he owes so-and-so any money and does not acknowledge it to him." And he answers Amen.

א צָרִיךְ לְשָׁבַע בְּשֵׁם אֱלֹהִים אוֹ בְּאֶחָד מִכָּל הַכְּבוֹדִים וּמְעוּמָד. וְאִם נִשְׁבַּע מִיּוֹשֵׁב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִשְׁבַּע וְתַלְמִיד חָכֵם אֶפְיָלוּ לְכַתְּחִלָּה מִיּוֹשֵׁב בֵּין שֵׁל תּוֹרָה בֵּין שֵׁל דְּבִרְיָהּם בֵּין עַל טַעֲנַת וְדָאֵי בֵּין עַל טַעֲנַת סֶפֶק. שְׁנַיִם שׁוֹתֵעֵצְמוּ בְּדִין וְנִשְׁבְּעוּ שְׁלֹא יִטְעֲנוּ אֶלָּא הָאֵמֶת וְאַחַר כֵּךְ נִתְחַיֵּב אֶחָד מֵהֶם שְׁבוּעָה לְחִבְרֹו יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁאֵינוֹ נִפְטָר בְּשְׁבוּעָה הָרְאשׁוֹנָה; ב סֵדֶר שְׁבוּעַת הַדִּיּוּנִים כֵּךְ. הַנִּשְׁבַּע אוֹחֵז סֵפֶר תּוֹרָה בְּזֵרוּעוֹ וְעוֹמֵד וְנִשְׁבַּע בְּשֵׁם אֱלֹהִים אוֹ בְּכַנּוּי בְּשְׁבוּעָה אוֹ בְּאֶלֶּה מִפְּיֹו אוֹ מִפִּי הַדִּיּוּנִים כִּיִּצַּד מִפְּיֹו אוֹמֵר הָרִינִי נִשְׁבַּע בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ הָרִינִי נִשְׁבַּע בְּמִי שְׁשָׂמוֹ רַחוּם אוֹ בְּמִי שְׁשָׂמוֹ חֲנוּן שְׁאֵינוֹ חַיִּיב לְזַהֵר כְּלוּם. וְכֵן אִם אָמַר הָרִי הוּא אָרוּר לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ הָרִי הוּא אָרוּר לְמִי שְׁשָׂמוֹ רַחוּם אוֹ לְמִי שְׁשָׂמוֹ חֲנוּן אִם יֵשׁ לְזַהֵר אֶצְלֵי כְּלוּם. כִּיִּצַּד מִפְּי הַדִּיּוּנִים. מִשְׁבִּיעִים אָנוּ אוֹתָךְ בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ בְּמִי שְׁשָׂמוֹ חֲנוּן שְׁאֵינוֹ לְזַהֵר בְּיָדְךָ כְּלוּם וְהוּא עוֹנֶה אָמֵן אוֹ שִׂיאִמְרוּ הָרִי פְלוֹנִי בֶן פְלוֹנִי אָרוּר לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ לְמִי שְׁשָׂמוֹ חֲנוּן אִם יֵשׁ לְפְלוֹנִי אֶצְלוֹ מִמּוֹן וְלֹא יוֹדֵה לוֹ וְהוּא עוֹנֶה אָמֵן:

VAYEIRA FOR WEDNESDAY**וירא ליום רביעי**

TORAH

תורה

יכין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי ו דשם ב'ן לקנות בו הארת נפש משבת הבאה

טז וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל-פְּנֵי

גְּבֻרֵי־א

מִתְמָן

וְקָמוּ

טז

(16) Then the men got up from there, and set sight on Sedom, and Avraham went

וְאַסְתָּכִיאוּ עַל אֶפֶי סְדוֹם
וְאַבְרָהָם אָזַל עִמָּהוֹן
לְאֶלֹוֹאֵיהוֹן: יז וַיֵּי אִמְרַת הַמַּכְסִי
אֲנִי מֵאַבְרָהָם דִּי אֲנִי עֶבֶד:
יח וְאַבְרָהָם מִתְהוֹה יְהוִי לְעַם

סְדוֹם וְאַבְרָהָם הִלֵּךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם: יז וַיְדוּהָ
אִמְרַת הַמַּכְסִי אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי
עֹשֶׂה: יח וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָדוֹל

with them to escort them. (17) And the Lord said: Shall I hide from Avraham that which I am about to do? (18) [How can I,] when Avraham is surely about

RASHI

רש"י

(16) וַיִּשְׁקָפוּ — *Wherever the term השקפה occurs in Scripture, it has an evil connotation [i.e., setting sight on something or someone for the purpose of bringing on evil]. The exception is (Deuteronomy 26:15), “Look down (השקיפה) from Your holy dwelling [... and bless Your people Israel]” which follows the passage dealing with the tithe for the poor. This expression of השקפה, “looking down,” connotes blessing, because so great is the power of gifts to the poor, that it changes the attribute of anger [normally implied by השקיפה, into mercy (Shemot*

טז) וַיִּשְׁקָפוּ. כָּל הַשְּׁקִפָּה שֶׁבַּמִּקְרָא לְרַעָה חוּץ מִהַשְּׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשׁ שֶׁגָּדוֹל כַּח מִתְנַנֵּת עֲנִיִּים שְׁהוּפָךְ מִדַּת הַרוּגוֹ לְרַחֲמִים: לְשַׁלְּחָם. לְלוֹוֹתָם כְּסִבּוֹר אוֹרְחִים הֵם: (יז) הַמַּכְסִי אֲנִי. בְּתַמִּיחָה: אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה. בְּסְדוֹם לֹא יָפָה לִי לַעֲשׂוֹת דְּבַר זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ אֲנִי נִתְּתִי לוֹ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וְחַמְשָׁה כְּרִכִּין הִלְלוּ שְׁלוֹ הֵן שֶׁנֶּאֱמַר גְּבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצְדוֹן בְּאַכָּה סְדוֹמָה וְעַמּוֹרָה וְגו' קְרָאתִי אוֹתוֹ אַבְרָהָם אֲב הַמוֹן גּוֹיִם וְאֲשַׁמִּיד אֶת הַבְּנִיִּים וְלֹא הוֹדִיעַ לְאַב שֶׁהוּא אוֹהֵבִי: (יח) וְאַבְרָהָם הָיָה יְהוּדָה. מִדְּרַשׁ אֲגָדָה זֶכַר צְדִיק לְבִרְכָּה הוֹאִיל וְהִזְכִּירוֹ בְּרַכּוֹ. וּפְשׁוּטוֹ וְכִי מִמִּנּוֹ אֲנִי מַעֲלִים וְהָרִי הוּא חָבִיב לְפָנַי לְהִיּוֹת לְגוֹי גָּדוֹל

Rabbah 41:1). לְשַׁלְּחָם — [here means:] “To escort them,” (see Rashi Genesis 12:20) for [although Avraham was healed and received the tidings of a son to be born,] he nevertheless still [did not think that they were angels, but rather, he] thought that they were [human] guests [albeit men of prophecy and messengers of God. And since one is obliged to escort one's guests when they leave, he did so]. (17) **Shall I hide** — [This is to be read] as a question. [God was saying: “Shall I hide] **that which I am about to do** to Sedom? I do not feel it is proper to do this thing, without his knowledge. I gave him this Land, and so, these five cities [which I am about to destroy because of their evil ways,] are his,” as the verse says (Genesis 10:19), “And the Canaanite boundary extended from Tzidon ... reaching Sedom, Ammorah [Admah and Tzevoyim, until Leshah].” [Continued God:] “And I have called him Avraham (אברהם), [denoting that he is] a father to a multitude of nations (אב המון גוים)” (see Genesis 17:4-5,) “so how can I destroy children, without telling the father, who is My beloved one?!” (Bereishit Rabbah 49:2) (18) **When Avraham is surely about to become [a great and mighty nation]** — The Midrash Aggadah explains: Scripture says (Proverbs 10:7), “The remembrance of a righteous person is for a blessing” — i.e., since God mentioned Avraham, He blessed him (Bereishit Rabbah 49:1). And the simple meaning is [that God was saying]: “And can I hide this from Avraham?! Surely he is so dear to Me, [that he is] to become a great nation and all

סָגִי וּתְקִיף וּתְבָרְכוּן בְּדִלְיָה
 כָּל עַמֵּי אֲרָצָא: יֵט אֲרִי גְלִי
 קְדָמִי (גִּי' רַמב"ן יִדְעַתְנִיה)
 בְּדִיל דִּי יִפְקֵד יֵת בְּנוֹהֵי וּתֵת
 אָנֶשׁ בֵּיתִיהּ בְּתַרוּהֵי וְיִטְרוּן
 אֲרַחֵן דְּתַקְנֵן קָדָם יֵי לְמַעַבְד
 צְדָקָתָא וְדִינָא בְּדִיל אִיתֵי יֵי

וְעַצִּים וְנִבְרָכוּ-בּוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: יֵט כִּי
 יִדְעַתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת-בְּנָיו וְאֶת-
 בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ יְדוּהַ לַעֲשׂוֹת
 צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הִבִּיא יְדוּהַ עַל-

to become a great and mighty nation, and all the nations of the earth will be blessed through him?! (19) For I have become familiar with him, because he commands his sons and his household after him, so that they observe the way of the Lord, to perform charity and justice, in order that the Lord bring upon

RASHI

the nations of the earth will be blessed through him.” (19) *כִּי יִדְעַתִּיו* — [This expression] denotes affection [and closeness], as in the verse (Ruth 2:1), “a close relative (מוֹדַעַ) to her husband;” and (Ruth 3:2), “Now, Boaz is our close relative (מדעתנו);” and (Exodus 33:17), “I have been close to you (ואדערך) by name.” However, [even though this expression denotes dearness and closeness, nevertheless,] its basic meaning of these all stem from the word

יִדְעִיהּ, meaning “knowledge,” for when someone has affection for another person, it brings him close to him and causes him to know and understand him well. “And why have I become familiar with Avraham?” [asks God, as it were. As our verse explains:] *לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה* — because he commands his sons to observe My ways. [Here, Rashi explains *לְמַעַן אֲשֶׁר* as meaning “because.”] However, if you would explain this verse as it is translated [by Onkelos, namely, where *יִצְוֶה* is understood to be in the future tense, rather than the present, with the verse meaning] “I know him, that he will command his sons ...” — then the word *לְמַעַן* is not appropriate in this context [for we are forced to translate it as “that,” while it really means “in order” or “because.”] Thus, the word *יִצְוֶה* should be understood to be in the present tense, and the verse meaning, “because (לְמַעַן אֲשֶׁר) he commands (יִצְוֶה) his sons ...”. — *יִצְוֶה* — [Although literally, “he will command,” here, this word must be understood to be] in the present tense (see preceding Rashi) [and means “commands”]. This is similar to [the word *יַעֲשֶׂה*, normally “he will do,” but understood to be in the present tense, as in the context of] the verse (Job 1:5), “This is what Iyov was doing (יַעֲשֶׂה).” **In order that [the Lord] bring upon** — This is how Avraham used to command his sons: “Observe the way of God, in order that the Lord bring upon Avraham ...”. And the verse does not say “[in order that the Lord bring]

רש"י

וּלְהַתְּבַרְךָ בּוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: (יט) כִּי יִדְעַתִּיו. לְשׁוֹן
 הַבָּהּ כְּמוֹ מוֹדַעַ לְאִישָׁהּ. הֲלֹא בּוֹעֵז מוֹדַעַתְנָו.
 וְאֲדַעְךָ בְּשֵׁם. וְאִמְנָם עֶקֶר לְשׁוֹן כְּלָם אִינוּ אֶלָּא
 לְשׁוֹן יִדְעִיהּ שְׁהַמְחַבֵּב אֶת הָאָדָם מִקְרָבוֹ אֶצְלוֹ
 וְיִוֹדְעוֹ וּמְכִירוֹ. וְלָמָּה יִדְעַתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה לְפִי
 שְׁהוּא מִצְוֶה אֶת בְּנָיו עָלָי לְשָׁמֹר דְּרָכֵי. וְאִם
 תִּפְרָשְׁהוּ בְּתַרְגּוּמוֹ יוֹדַע אֲנִי בּוֹ שִׁיִּצְוֶה אֶת בְּנָיו וְגו'
 אֵין לְמַעַן נוֹפֵל עַל הַלְּשׁוֹן: יִצְוֶה. לְשׁוֹן הוֹנָה כְּמוֹ
 כְּכֹה יַעֲשֶׂה אִינוֹב: לְמַעַן הִבִּיא. כִּךָּ הוּא מִצְוֶה לְבָנָיו
 שְׁמָרוּ דְּרָךְ ה' כְּדִי שְׂבִיבָא ה' עַל אַבְרָהָם וְגו'

על אברהם ית דמלל עלוהי:
 ב ואמר יי קבלת דסדום
 ועמורה ארי סגיאת וחובתהון
 ארי תקיפת לחדא: כא אתגלי
 כען ואדון הכי קבלתהון

אברהם את אשר דבר עליו: ב ויאמר
 ידוה זעקת סדם ועמרה פי רבה וחטאתם
 פי כבדה מאד: כא ארדה נא ואראה

Avraham that which He has spoken regarding him. (20) And the Lord said, Because the cry of Sedom and Ammorah has become great, and because their sin is so very severe, (21) I shall go down now, and see: if they are doing as the

RASHI

רש"י

upon Avraham's house ...,” but rather “upon Avraham.” This teaches us that anyone who produces a righteous son, is considered as if he did not die [because the blessing actually was indeed to come upon Avraham's descendants, yet is expressed in terms of coming upon Avraham] (Bereishit Rabbah 49:4). (20) And the Lord said — to Avraham, [thus telling him of His intentions regarding Sedom, and] thereby doing as He had said, namely, not to hide the matter from Avraham. כי רבה — Every instance of the

על בית אברהם לא נאמר אלא על אברהם למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת: (ב) ויאמר ה'. אל אברהם שעשה כאשר אמר שלא יכסה ממנו: פי רבה. כל רבה שבמקרא השעם למטה בבית לפי שהן מתורגמין גדולה או גדלה והולכת. אבל זה טעמו למעלה ברי"ש לפי שמתורגם גדלה כבר כמו שפרשתי ויהי השמש באה. הנה שבה יבמתך: (כא) ארדה נא. למד לדינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה הכל כמו שפרשתי בפרשת הפלגה. דבר אחר ארדה נא לסוף מעשיהם: הפצעתה. של מדינה: הבאה אלי עשו. וכן

word רבה in Scripture has [the cantillation symbol, and therefore] the accent placed on the second syllable, namely, on the letter ב. Thus, it is [always] translated as “great” or “continuously becoming great” [i.e., in the present tense]. However, this [exception of the word רבה] has its [cantillation symbol, and therefore] its accent placed on its first syllable, namely, on the letter ר. Thus, it is translated as “become great” already [i.e., past tense]. This is similar to my explanation of the verse (Genesis 15:17), ויהי השמש באה and (Ruth 1:15), הנה שבה [see Rashi Genesis 15:17, where he explains, regarding the words באה and שבה in those verses, that the accent is placed on the second syllable, like our word רבה here, they are in the past tense]. (21) I shall go down now — This teaches judges [proper procedure, namely,] that they must not judge cases involving capital punishment, unless they have [“gone down” and] “seen” [and thoroughly investigated the case, understanding all the facts], exactly as I have explained in the passage dealing with “the [Generation of] Division.” (see Rashi Genesis 11:5) Another explanation: “I shall go down [figuratively] to the bottom of their deeds” [to see how evil they are]. הכצעקתה — [literally, “according to her cry,” i.e., the word has its suffix in the feminine gender, “her,” whereas it should have said “according to their cries,” namely, those of the people who were suffering under the oppression of the evil ones. However, the meaning here is “as the cry” of the country” [מדינה, which is a feminine noun]. If they

הַכְּצַעְקָתָהּ הַבְּאֵה אֵלַי עֲשׂוּ | כְּלֵה וְאִם-
 דְּעַלְתָּ לְקַדְמֵי עַבְדִּי אֲעַבְדֶּךָ
 עֲמָהוֹן גְּמִירָא (אִם לֹא תִיבִין)
 וְאִם תִּיבִין לֹא אֶתְפָּרַע:
 לֹא אֲדַעָה:

cry that has reached me, then — annihilation! And if not, then I shall know.

RASHI

רש"י

are doing [as the cry] — and thus, are still maintaining their rebelliousness [against Me], then — I shall wreak annihilation upon them! “And if not” [i.e., if they have not] maintained their rebelliousness [against Me], “then I shall know” what do to with them, namely, to exact retribution upon them through suffering [that I shall mete out upon them], rather than annihilating them [altogether]. We find a similar expression to

עומדים במרדם בְּלֵה אֵלַי עֲשׂוּ וְאִם לֹא יַעֲמְדוּ בְּמַרְדָּם אֲדַעָה מָה אֶעֱשֶׂה לְהַפְרֵעַ מֵהֶן בְּיִסּוּרֵיהֶן וְלֹא אֲכַלֶּה אוֹתָן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִצִּיּוֹנוֹ בְּמִקּוֹם אַחַר וְעַתָּה הוֹרֵד עֲדִיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאֲדַעָה מָה אֶעֱשֶׂה לָּךְ. וּלְפִיכֶם יֵשׁ הַפְסֵק נְקוּדַת פְּסִיק בֵּין עֲשׂוּ לְכֵלֵה כְּדִי לְהַפְרִיד תְּבֵה מִחֲבֵרָתָהּ. וְרַבּוֹתֵינוּ דְרָשׁוּ הַכְּצַעְקָתָהּ צַעֲקַת רִיבָה אַחַת שֶׁהֲרִגוּהָ בְּמִיתָהּ מִשׁוֹנָה עַל שֶׁנִּתְּנָה מִזֶּן לְעַנִּי בְּמַפְרָשׁ בְּחֶלֶק (דף קט):

our verse in another place in Scripture (Exodus 33:5) [where God tells Moshe to tell the people of Israel], “And now, take off your ornaments from yourself, and I shall know what to do with you” [where “take off your ornaments” refers to their immediate punishment for the sin of the golden calf, while “I shall know what to do with you” — an expression that corresponds to the one in our verse here — refers to God’s exacting the remainder of their punishment through meting out suffering upon them, rather than annihilating them altogether (see Rashi there)]. This is why Scripture has a symbol that marks a break between the words עֲשׂוּ and כְּלֵה, in order to separate these two adjoining words [thereby allowing us to read the verse with its correct meaning, namely, הַכְּצַעְקָתָהּ הַבְּאֵה אֵלַי עֲשׂוּ — “if they are doing according to the cry,” with a break here, to show us that this is one connected phrase, and then the verse continues: כְּלֵה, “annihilation!”] And our Rabbis have taught a Midrashic explanation of the verse, as follows: הַכְּצַעְקָתָהּ [literally,] “according to her cry” — [by allusion, this refers to] the cry of a specific young girl, whom [the evil people of Sodom and Ammorah] killed in a bizarre manner [namely, by exposing and coating her entire skin with honey and letting bees sting her to death], all because she had [committed the “terrible” crime of] giving food to a poor person! This is explained in [the chapter entitled] Cheilek [in Tractate Sanhedrin (109b)].

PROPHETS II Kings 4

גביאים מלכים ב פרק ד

טז וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה בָּעֵת חֲזָה אֲתִי (קרי את) הַבִּקְתָּ טז וְאָמַר לְזַמְנָא הַדִּין בְּעֵדן

(16) And he said: “At this season, when the time comes round, you shall embrace

RASHI

רש"י

(טז) לְמוֹעֵד הַזֶּה בָּעֵת חֲזָה. כְּמוֹ שֶׁאֵת קִיַּמַת הַיּוֹם

דַּאתוֹן קִימִין תְּהֵא מְחַבְקָא
 בְּרָא וְאָמַרְתּ בְּבִעוּ רְבוּנֵי גְבִיָא
 דִּי לֹא יִתְכַדֵּיב פְּתִגְמֻךְ
 בְּאִמְתָּךְ: י' וְעַדִּיאַת אֲתַתָּא
 וְיִלִּידַת בְּר לִזְמַנָּא הַדִּין כְּעַדן
 דְּהִיא קָמָא דִּי מְלִיל עִמָּה
 אֲלִישָׁע: י"ח וּרְבָא רְבִיָא וְהוּהוּ
 יוֹמָא וּנְפַק לְוַת אֲבוּהִי לְוַת
 חֲצִדְיָא: י"ט וְאָמַר לְאֲבוּהִי רִישִׁי
 רִישִׁי וְאָמַר לְעוֹלִימָא סְבָהִי
 אוֹבִילִיָה לְאִמִּיָה: כ' וְנִסְבִּיָה
 וְאוֹבִילִיָה לְאִמִּיָה וְיִתִּיב עַל
 בְּרַכָּהָ עַד עַדן טַהֲרָא וּמִית: כ"א
 וְסָלִיקַת וְאִשְׁכַּבְתִּיהָ עַל עַרְסָא
 דְּנְבִיָא דִּי

בֶּן וְתֹאמַר אֶל-אֲדֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-תִּכְנֹב
 בְּשִׁפְחָתְךָ: י' וְתַהֲרַהּ הָאִשָּׁה וְתִלְדַּבּ בֶּן לְמוֹעֵד הַזֶּה
 כְּעַת חַיָּה אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֵלֶיךָ אֲלִישָׁע: י"ח וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד
 וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְּצָרִים: י"ט וַיֹּאמֶר
 אֶל-אָבִיו רִאשִׁי וְרִאשִׁי וַיֹּאמֶר אֶל-הַנְּעָר שְׂאֵהוּ
 אֶל-אִמּוֹ: כ' וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיֵאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עַל-
 בְּרִפְיָה עַד-הַצְּהָרִים וַיָּמָת: כ"א וְתַעַל וְתִשְׁכַּבְהוּ
 עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וְתִסְגֹּר בְּעַדוֹ וְתִצָּא:
 וְאוֹבִילִיָה לְאִמִּיָה וְיִתִּיב עַל בְּרַכָּהָ עַד עַדן טַהֲרָא וּמִית: כ"א
 וְסָלִיקַת וְאִשְׁכַּבְתִּיהָ עַל עַרְסָא דְּנְבִיָא דִּי
 וְאִגְפַת בְּאִפּוּהִי וְנִפְקַת:

a son.” And she said: “No, my lord, you man of God, do not lie to your handmaid.” (17) And the woman conceived, and bore a son at that season, when the time came round, as Elisha had said to her. (18) And when the child was grown, one day he went out to his father, to the reapers. (19) And he said to his father: “My head, my head.” And he said to his servant: “Carry him to his mother.” (20) And he carried him, and brought him to his mother. And he sat on her knees till noon, and then died. (21) And she went up, and laid him on the bed of the man of God, and shut the door on him, and went out.

RASHI

round — *Just as you are alive today, so shall you be alive at this season and embrace a son.* **Do not lie** — *Do not give me something that will cease; you have the power to ask for mercy, that I will be given a viable son.* (19) **My head, my head** — *My head ails me.* **And he said** — *his father, to one of the servants.*

רש"י
 כִּךְ תְּהִיָה קִימַת לְמוֹעֵד הַזֶּה וְחֻבְקַת בֶּן: אֶל תִּכְנֹב.
 אֶל תִּרְאֵנִי דְּבַר שִׁפְטָק יֵשׁ לָךְ כַּח לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים
 שִׁיתֵן לִי בֶן שֶׁל קָמָא: (י"ט) רִאשִׁי רִאשִׁי. הַנְּעִי חוֹלָה
 בְּרִאשׁוֹ: וַיֹּאמֶר. אָבִיו אֶל אַחַד מֵהַנְּעָרִים:

Writings Mishlei 4

ד וַיִּרְנֵי וַיֹּאמֶר לִי יי יְקַמֵּט

ד וַיִּרְנֵי וַיֹּאמֶר לִי יְתִמְךָ-דְּבָרֵי לְבָבְךָ שְׁמֹר מִצְוֹתַי

(4) And he taught me, and said to me: Let your heart hold onto my words, keep

RASHI

(4) **And he taught me** — *about this, and he reproached me.* (7) **The beginning of**

כתובים משלי פרק ד
 (ד) וַיִּרְנֵי. עַל כִּךְ וַיּוֹכִיחֵנִי: (ו) רִאשִׁית חֲכָמָה. קִנְיָה

מלי לבך נטר פקודי וחייה:
 ה קנה חכמתא קנה ביונא לא
 תנשי ולא תסטי מן מאמרי
 פומי: ו ולא תשבקיה
 ותנטרד רחמה דתשגביד:
 ז ריש חכמתא קנה חכמתא
 ובכל קנינד קנה ביונא:
 ח חבביה די תרומנד ותבקייה דתיקוד: ט ותשים ברישך יאיותא דחסדא כלילא דשבהורא עלד:

וְחַיִּיהָ: ה קָנָה חֲכָמָה קָנָה בֵּינָה אֶל־תִּשְׁכַּח וְאֶל־תֵּט
 מֵאֲמָרֵי־פִי: ו אֶל־תַּעֲזֹבָה וְתִשְׁמָרְךָ אֶהְבֶּה וְתִצְרָךְ:
 ז רֵאשִׁית חֲכָמָה קָנָה חֲכָמָה וּבְכָל־קִנְיָנְךָ קָנָה
 בֵּינָה: ח סִלְסְלָה וְתִרְוַמְךָ תִּכְבְּדֶךָ פִּי תִחְבֶּקְנָה:
 ט תִּתֵּן לְרֵאשִׁיךָ לְוִית־חֵן עֲטַרְת תִּפְאָרֶת תִּמְגַּנְךָ:

my commandments, and live. (5) Acquire wisdom, acquire understanding; neither forget nor turn away from the words of my mouth. (6) Do not forsake her, and she will preserve you; love her, and she will keep you. (7) The beginning of wisdom is: Attain wisdom; [then] with all your acquisitions, you will attain understanding. (8) Extol her, and she will exalt you; she will bring you honor when you embrace her. (9) She will give your head a wreath of grace; a crown of glory she will bestow on you.

RASHI

רש"י

wisdom is: Attain wisdom — *The beginning of your wisdom [consists of] studying from others, and then* — **With all your acquisitions** — *contemplate it, by yourself, to understand the underlying principles.* (8) **Extol her** — *Hold on to her, repeat [your studies] to understand the fine points.*

חכמה. תחלת חכמתך למד מאחרים ואח"כ: ובכל קנינך וכו'. מתבונן בה מעצמך להשכיל הטעמים: (ח) סלסלה. חפשה הוי חוזר עליה לדקדק בה:

Mishnah Bava Kama, chapter 4

משנה בבא קמא פרק ד

(1) If a [tam] ox has gored four or five oxen one after the other, [half-]compensation should be made [out of the body of the damaging ox] for the last offense [first]. Should there be a surplus [in the body of the ox], compensation is to be paid also for the next to last offense; should there still be a surplus, compensation is to be made to the one before; the later the liability, the prior the claim [as it is this one who has the right of priority]. This is the opinion of Rabbi Meir. Rabbi Shimon says:

א שור שנגח ארבעה וחמשה שורים זה אחר זה, ישלם לאחרון שבהם. ואם יש בו מותר, יחזיר לשלפניו. ואם יש בו מותר, יחזיר לשלפני פניו. והאחרון אחרון נשכר, דברי רבי מאיר. רבי שמעון

רבנו עובדיה מברטנורא

א שור שנגח דוה'. ובכולם היה תם דמשתלם מגופו: ישלם. חצי נזק לאחרון תחלה. בגמרא מוקי למתניתין כגון שתפסו נזיק לשור המזיק לגבות ממנו ונעשה עליו שומר שכר וכשיצא מתחת ידו והזיק, הניק הראשון חייב בנזיקו, לפיכך האחרון משתלם חצי נזקו משלם: ואם יש בו מותר יחזיר לשלפניו. הכי קאמר, אם יש בו מותר בנזיקו, יחזיר לשלפניו. כגון שחצי נזקו של הראשון היה מנה, וחצי נזק האחרון היה חמשים, והשור שוה מאתים. מתחלה כשנגח שור זה שורו של הניק הראשון שחצי נזקו מנה, היה לניק בשור זה מנה, ולבעלים מנה. וכשתפסו הניק ונגח תחת ידו, אין לבעלים להפסיד מנה שהיה להם בו, שהרי לא היתה שמירתו עליהן אלא על הניק שתפסו. וכשהזיק לשני והיה חצי נזקו חמשים, איבד הניק הראשון מן המנה שלו חמשים ונתן לזה הניק השני, והמותר עד המנה חוזר לו.

If an ox of the value of two hundred [zuz] has gored an ox of the same value of two hundred [zuz] and the carcass has no value at all, the plaintiff will receive one hundred zuz and the defendant will receive one hundred zuz [out of the body of the ox that did the damage]. Should the same ox have gored another ox of the value of two hundred [zuz], the second claimant will receive one hundred zuz, [half the value of the damaging animal] while the former claimant will get only fifty zuz and [half the leftover value of the animal] the defendant will have fifty zuz [in the body of his ox, as the defendant and the first claimant became the owners of the ox in common].

Should the ox have gored yet another ox worth two hundred [zuz], the last claimant will receive one hundred [zuz] the one prior to him fifty zuz and the first two parties [i.e., the defendant and the first claimant] will have a gold dinar [(= twenty-five zuz) each in the body of the ox that did the damage, as the defendant and the first claimant became the owners of the ox in common]. (2) If an ox was *mu'ad* to do damage to its own species but was not *mu'ad* to any other species [of animals], or if it was *mu'ad* to do damage to the human species but not *mu'ad* to any species of beast, or if it was *mu'ad* to small [cattle] but not *mu'ad* to large [cattle] — in respect to damage done to the species to which it was *mu'ad*, the payment will have to be in full; but in respect to damage done to that in which it was not *mu'ad*, the compensation will be for half the damage only. They [the disciples] said before Rabbi Yehudah: Here is one which was *mu'ad* to do damage on Sabbath days but was not *mu'ad* to do damage on weekdays [what is the rule regarding it]? He said to them: For damage done on Sabbath days, the payment will have to be in full, whereas for damage done on weekdays, the compensation will be for half the damage only. When can [this ox return to the state of] *tam*? When it refrains [from goring] on three [consecutive] Sabbath days. (3) In the case of an Israelite's ox goring an ox consecrated

רבנו עובדיה מברטנורא

והבעלים נוטלים המנה שלהם: ר"ש אומר וכו'. ר"ש סבר שותפי ניהו הבעלים והניזק בשור המזיק, ושניהם מתחייבים בנזקיו. כיצד, שור שזה מאתים שנגח וכו': **ושלפניו**. זה ניזק ראשון. נוטל חמישים זוז, והבעלים חמישים זוז. דיש לניזק ראשון בו החצי, הלכך משלם חצי תשלומי נזק: **חזר ונגח שור שזה מאתים**. האחרון נוטל מנה החצי מכל מי שהוא, דמגופו משתלם. ונמצא אותו שלפניו שהיה החצי שלו, משלם מחלקו חצי מנה שנוטל האחרון: **ושנים הראשונים**. ניזק ראשון והבעלים שהיה להם לכל אחד רביעי, משלמין כל אחד רביעית של נזק: **דינר זהב**. שהם עשרים וחמשה דינרים של כסף: **ב מועד לקטנים**. לעגלים: **אמרו לפני ר' יהודה**. שאלו תלמידיו ממנו: **מועד לשבתות**. מפני שהוא בטל ממלאכה ודעתו זחה עליו. אי נמי, לפי שרואה בני אדם במלבושים נאים של שבת, חשובים בעיניו נכרים ואינו מכירם: **ואינו מועד לחול**. מה דינו: **משיחור בו שלשה ימי שבתות**. לאחר שהועד לשבתות העבירו לפניו שוורים בשלש שבתות ולא נגח, חזר לתמותו, ואם חזר ונגח אינו משלם אלא חצי נזק: **ג שור של ישראל שנגח**

אומר, שור שזה מאתים שנגח שור שזה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום, זה נוטל מנה וזה נוטל מנה. חזר ונגח שור אחר שזה מאתים, האחרון נוטל מנה, ושלפניו, זה נוטל חמישים זוז וזה נוטל חמישים זוז. חזר ונגח שור אחר שזה מאתים, האחרון נוטל מנה, ושלפניו, חמישים זוז, ושנים הראשונים, דינר זהב: **ב שור שהוא מועד למינו ואינו מועד לשאינו מינו, מועד לאדם ואינו מועד לבהמה, מועד לקטנים ואינו מועד לגדולים, את שהוא מועד לו משלם נזק שלם, ואת שאינו מועד לו משלם חצי נזק**. אמרו לפני רבי יהודה, הרי שהיה מועד לשבתות ואינו מועד לחל. אמר להם, לשבתות משלם נזק שלם, לימות החל משלם חצי נזק. אימתי הוא תם. משיחור בו שלשה ימי שבתות: **ג שור של ישראל שנגח שור של הקדוש,**

to the Temple, or consecrated cattle goring a private ox, there is no liability, for it is stated: "The ox of his neighbor," (Exodus 21:35) not an ox consecrated to the Temple. If an ox belonging to an Israelite has gored an ox belonging to a Canaanite, there is no liability [as Canaanites did not recognize the laws of social justice, they did not impose any liability for damage done by cattle. They could consequently not claim to be protected by law they neither recognized nor respected.] If, however, an ox belonging to a Canaanite gores an ox belonging to an Israelite, whether it is *tam* or *mu'ad* [i.e., the

ox that did the damage], the compensation is to be made in full [so that they should guard their cattle from doing damage — Rambam]. (4) If an ox of an owner with unimpaired faculties gores an ox of a deaf-mute, a mental incompetent, or a minor [who form a category for themselves, as they are not subject to the obligations of either civil or criminal law], the owner is liable. If, however, an ox of a deaf-mute, a mental incompetent, or a minor has gored an ox of an owner whose faculties are unimpaired, there is no liability. If an ox of a deaf-mute, a mental incompetent, or a minor has gored, the Court appoints a guardian, in whose presence witnesses will be able to testify [that the ox has gored, so that it will eventually be declared *mu'ad*]. If the deaf-mute recovers his hearing [or speech], or if the mental incompetent regains his sanity, or if the minor comes of age, the ox previously declared *mu'ad* will return to the state of *tam*; this is the opinion of Rabbi Meir. Rabbi Yosi, however, says that the ox will retain its status. In the case of a stadium ox [one trained to gore in the arena, which kills a person], the death penalty is not imposed [upon the ox], as it is written: "If an ox gores," (Exodus 21:28) excluding cases in which it is goaded to gore. (5) If an ox gores a man and death results: in the case of *mu'ad*, there is liability to pay *kofer* (Exodus 21:30), but in the case of *tam*, there is no liability to pay *kofer*. In both cases, however, the oxen are liable [to

רבנו עובדיה מברטנורא

שור של נכרי פטור. דכתיב (תבוקא ג) עמד וימודד ארץ ראה ויתר גויים, ראה שבע מצות שנצטוו בני נח, כיון שלא קיימו אותן, עמד והתיר ממונן לישראל. ואומר (דברים לג) הופיע מזהר פארן, גילה ממונן של עובד כוכבים והתירן. מזהר פארן, משעה שסבב והחזיר את התורה על העובדי כוכבים ולא קבלוה: **ד' ושל חרש שוטה וקטן שנגח שור של פקח פטור.** שאין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו, דמטלטלי הוא, ואמרינן בפ"ק נ"ד י"ד שזה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקים אלא לנכסים שיש להן אחריות, ואוקימנא ביתמי להן אפוטרופוס וכו'. אם הוחזקו גנחנים, מעמידין להם אפוטרופוס ולא לשלם חצי נזק אלא לשווייה מועד. דכי הדר גנח משלם מן העליה ויגבו הנזק מקרקע של יתומים: **חוזר לתמותו.** דקסבר מועד שיצא מרשות בעליו ונכנס לרשות בעלים אחרים חוזר לתמותו. דרשות משונה משנה את דין התראתו: **שור האצטדין.** שמיחוד לנגיחות, ומלמדין אותו לכך: **ה' מועד משלם כופר.** ואע"ג דבקמא דנגח קטלינן ליה, אשכחינן מועד, כגון שהרג שלשה נכרים. אי נמי, שהרג שלשה ישראל טריפה. דאטריפה לא קטלינן ליה,

וְשֵׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנֶּגַח לְשׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, פְּטוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא) שׁוֹר רָעוּהוּ, וְלֹא שׁוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּגַח לְשׁוֹר שֶׁל נְכָרִי, פְּטוֹר. וְשֵׁל נְכָרִי שֶׁנֶּגַח לְשׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בֵּין תָּם בֵּין מוֹעֵד מְשַׁלֵּם נֹזֵק שְׁלֵם: **ד' שׁוֹר שֶׁל פֶּקַח שֶׁנֶּגַח שׁוֹר שֶׁל חֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן חֵיֵב.** וְשֵׁל חֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שֶׁנֶּגַח שׁוֹר שֶׁל פֶּקַח, פְּטוֹר. שׁוֹר שֶׁל חֵרֵשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שֶׁנֶּגַח, בֵּית דִּין מְעַמְּדִין לָהֶן אֲפוֹטְרוֹפוֹס וּמְעִידִין לָהֶן בְּפָנָי אֲפוֹטְרוֹפוֹס. נִתְפַקֵּחַ הַחֵרֵשׁ, נִשְׁתַּפֵּה הַשׁוֹטֵה וְהַגְּדִיל הַקָּטָן, חוֹר לְתַמּוּתוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, הָרִי הוּא בְּחֻזְקוֹ. שׁוֹר הָאֶצְטָדִין אֵינוֹ חֵיֵב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא) כִּי יִגַּח, וְלֹא שֶׁיִּגְיַחוּהוּ: **ה' שׁוֹר שֶׁנֶּגַח אֶת הָאָדָם וְמָת, מוֹעֵד, מְשַׁלֵּם כֹּפֶר, וְתָם, פְּטוֹר מִן הַכֹּפֶר. וְזֶה**

be stoned] to death (Exodus 21:28-29). The same [law applies] in the case of a [minor] son and the same [law applies] in the case of a [minor] daughter (*ibid.*, v. 31). But if the ox has [fatally] gored a manservant or a maidservant, compensation has to be given to the amount of thirty *sela* (*ibid.*, v. 32), whether the dead servant was worth one hundred *maneh* or not worth any more than one dinar. (6) If an ox by rubbing itself against a wall, caused it to fall upon a person [and kill him], or if an ox, while trying to kill a beast killed a human being [instead]; or while aiming at a heathen, killed an Israelite; or while aiming at non-viable infants, killed

a viable child, there is no liability [i.e., the ox is not killed, but the owner must pay *kofer*]. (7) If an ox of a woman, or an ox of [minor] orphans, or an ox of a guardian, or an ox of the wilderness [which is ownerless], or an ox of the Sanctuary, or an ox of a convert who died without [legal] heirs [the ox thus becoming ownerless], [has killed a person], they [the oxen] are liable to [be stoned to] death. Rabbi Yehudah says: In the case of an ox of the wilderness, an ox of the Sanctuary, and an ox of a convert who died [without heirs], they are exempt from [stoning to] death, since these have no [private] owners [the law is not in accordance with Rabbi Yehudah]. (8) If, while an ox [sentenced to death] is being taken out to be stoned, its owner declares it sacred, it does not become sacred; if he slaughters it, its flesh is forbidden [for any use, since it must be stoned]. If, however, before the sentence has been pronounced the owner consecrates it, it is consecrated, and if he slaughters it, its flesh is permitted [for food]. (9) If the owner hands over his cattle to an unpaid guardian or to a borrower, to a paid guardian or to one who hired [the cattle], they enter into all liabilities in lieu of the owner: in

וזה חייבים מיתה. וכן בבן וכן בבת. נגח עבד או אמה, נותן שלשים סלעים, בין שהוא יפה (מאה) מנה ובין שאינו יפה אלא דינר אחד: ו שור שהיה מתחכך בכתל, ונפל על האדם, נתפכן להרג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי, והרג את ישראל, לנפלים, והרג בן קימא, פטור: ז שור האשה, שור היתומים, שור האפטרופוס, שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת ואין לו יורשים, הרי אלו חייבים מיתה. רבי יהודה אומר, שור המדבר, שור ההקדש, שור הגר שמת, פטורים מן המיתה, לפי שאין להם בעלים: ח שור שהוא יוצא להסקל והקדישו בעליו, אינו מקדש. שחטו, בשרו אסור. ואם עד שלא נגמר דינו הקדישו בעליו, מקדש. ואם שחטו, בשרו מת: ט מסרו לשומר הנם, ולשואל, לנושא שקר, ולשוכר,

רבנו עובדיה מברטנורא

דגברא קטילא קטיל. אי נמי, דקטיל וערק לאגמא לאחר שהעידו בו: **וכן בבן וכן בבת**. תינוק ותינוקת חייב עליהן סקילה וכופר כגדולים: **ו שור שהיה מתחכך בכותל וכו'**. פטור מן המיתה. ואם היה מועד, כגון שהיה מועד להתחכך בכתלים ולהפילים על בני אדם, ונתחכך בכותל להנאתו והפילו על האדם ומת השור פטור מן המיתה, והבעלים משלמים את הכופר. השור פטור מן המיתה, דכתיב (שמות כא) השור יסקל וגם בעליו יומת, כמיתת הבעלים כך מיתת השור, מה בעלים אין חייבין אם הרגו את הנפש עד שיהרגו בכוונה, כך השור אינו חייב עד שיהרגו בכוונה. והבעלים משלמים את הכופר, דכתיב אם כופר, שהיה יכול לכתוב כופר יושע עליו, מאי אם כופר, לרבות ההורג שלא בכוונה לחיוב כופר: **ז שור היתומים**. שאין להם אפטרופוס: **שור האפטרופוס**. השור של יתומים, הוא אלא שעל האפטרופוס לשמרו: **הרי אלו חייבין**. דשבעה שור כתובים בפרשה בנוגח אדם. חד לגופיה, וששה לששה שוורים הללו: **רבי יהודה אומר שור הקדש שור הגר שמת ואין לו יורשים פטורים מן המיתה**. אפילו נגח ואח"כ הקדיש, נגח ואח"כ מת הגר, היה פטור ר' יהודה ואין הלכה כר' יהודה: **ח שחטו בשרו אסור**. באכילה. דכתיב (שמות כא) סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו, ממשמע שנאמר סקול יסקל השור איני יודע שהיה נבלה ונבילה אסורה באכילה, ומה תלמוד לומר ולא יאכל את בשרו, אלא לומר לך שאם קדם ושחטו לאחר שנגמר דינו אסור: **הקדישו**

the case of *mu'ad* the payment would have to be in full, while in the case of *tam*, half-damages would be paid. If the owner fastened his ox [to the wall inside the stable] with a cord, or shut the door in front of it in the ordinary way [so that it would be perfectly safe in the case of an ordinary wind], but the ox got out and did damage, whether it had been *tam* or already *mu'ad*, he would be liable; this is the ruling of Rabbi Meir. Rabbi Yehudah, however, says: In the case of *tam* he would be liable [half-damages], but in the case of *mu'ad* he would be exempt [from full damages, but not from half-damages], since it is written, “And his owner had not kept him in,” (Exodus 21:36) [thus excluding this case where] it was kept in. Rabbi Eliezer says: No precaution is sufficient [for *mu'ad*] save the [slaughterer's] knife [the law is in accordance with Rabbi Yehudah].

נכנסו תחת הבעלים, מועד משלם נזק שלם, ותם משלם חצי נזק. קשרו בעליו במוסרה, ונעל בפניו כראוי, ויצא והזיק, אָחַד תָּם וְאָחַד מוּעַד חַיִּב, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר תָּם חַיִּב וּמוּעַד פְּטוּר, שְׁנַאֲמַר (שמות כא) וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ בְעַלְיוֹ, וְשִׁמּוֹר הוּא זֶה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, אֵין לוֹ שְׁמִירָה אֲלֵא סַכִּין:

רבנו עובדיה מברטנורא

בעליו מוקדש. ונפקא מינה דאי מתהני מיניה מעל: **ט ונעל בפניו כראוי.** בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה. והיינו שמירה פחותה: **ומועד פטור.** מצד העדאה שבו. אבל צד תמות במקומה עומדת. ומשלם חצי נזק כתם. דכתיב ולא ישמרנו גבי מועד. הא שמרו כל דהו פטור מצד העדאה: **רבי אליעזר אומר, אין לו שמירה.** למועד **אלא סכין:** עד שישחטנו. ושלש מחלוקות בדבר. לר"מ בשמירה פחותה חייב ובמעולה פטור. ולרבי יהודה בשמירה פחותה נמי פטור מצד העדאה שבו. אבל חייב על צד תמות שבו. עד שישמרנו שמירה מעולה. ולר"א במעולה נמי חייב. והלכה כרבי יהודה. ומיהו לכתחלה מצוה, לשחוט שור המועד כדי לסלק ההיזק:

Gemara Bava Kamma 38a

גמרא בבא קמא דף לה.

The same has been taught as follows: If the ox of an Israelite gores an ox of a Canaanite, there is no liability; but if an ox of a Canaanite gores an ox of an Israelite, whether the ox [that did the damage] was *tam* or whether it had already been *mu'ad*, full payment must be made, as it is said, “He stood and measured the earth; He beheld and drove asunder [*va-yater*] the nations,” (Habakkuk 3:6) and again, “He appeared from Mount Paran (Deuteronomy 33:2). Why this further citation? [Otherwise] you might think that the verse, “He stood and measured the earth” refers exclusively to statements [on other subjects] made by Rabbi Mattna and by Rabbi Yosef; come therefore and hear: “He appeared from Mount Paran” — implying that from Paran He exposed their money to Israel. What was the statement made by Rabbi Mattna [referred to above]? It was this. Rabbi Mattna said, “He

תניא נמי הכי שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור. שור של נכרי שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם שְׁנַאֲמַר (חבוק ג) עֲמַד וַיִּמּוֹד אֶרֶץ רָאָה וַיִּתֵּר גּוֹיִם וְאֹמֵר (דברים לג) הוֹפִיעַ מִהַר פָּאָרָן מֵאִי וְאֹמֵר וְכִי תִימָא הָאִי עֲמַד וַיִּמּוֹד אֶרֶץ מִבְּעֵי לְכַדְרֵב מִתְנָא וְכַדְרֵב יוֹסֵף תָּא שְׁמַע הוֹפִיעַ מִהַר פָּאָרָן מִפָּאָרָן הוֹפִיעַ מְמוֹנָם לְיִשְׂרָאֵל. מֵאִי דָרֵב מִתְנָא

stood and measured the earth; He beheld” What did He behold? He beheld the seven commandments which were accepted by all the descendants of Noach, and since [there were some clans that] rejected them, He rose up and exiled them from their lands [as described in Deuteronomy 2:10-23]. But how can the word in the text [va-yater] be [etymologically] explained to mean exile? — Here it is written “va-yater the nations,” and in another place it is [similarly] written, “le-nater with them upon the ground,” (Leviticus 11:21) which is rendered in the Targum, “with which they hop on the ground.” What was the statement made by Rav Yosef [referred to above]? It was this. Rav Yosef said, “He stood and measured the earth; He beheld” What did He behold? He beheld the seven commandments which

had been accepted by all the descendants of Noach, and since [there were clans that] rejected them, He rose up and granted them exemption. Does this mean that they benefited [by breaking the law]? And if so, will it not be a case of a sinner profiting [by the transgression he committed]? Mar the son of Ravina thereupon said, It only means that even were they to keep the seven commandments [which had first been accepted but subsequently rejected by them] they would receive no reward. Is this so? But it has been taught, Rabbi Meir used to say, From where can we learn that even where a gentile occupies himself with the study of Torah he equals [in status] the High Priest? We find it stated, “... which if a man shall do he shall live with them.” (Leviticus 18:5) It does not say, “... priest, Levites and Israelites,” but “a man,” which shows that even if a gentile occupies himself with the study of Torah he is equal [in status] to the High Priest. I mean [in saying that they would receive no reward] that they will receive reward not like those who, having been ordered, perform [the *mitzvot*], but like those who, not having been ordered, perform [the *mitzvot*]; for Rabbi Chanina has stated, Greater is the reward of those who, having been ordered, do [the *mitzvot*] than of those who, not having been ordered [but merely out of free will], do [the *mitzvot*].

זוהר וירא דף ק"ח ע"ב

רבי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הוּוּ קַיִימִי יוֹמָא חַד וְעַסְקִי בְהָאֵי קָרָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתִיב (דברים ה) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכָּנוֹת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחַסֵּר כָּל בָּהּ. הָאֵי בָּהּ בְּהַ תְּרִי וּמְנִי אֲמַאי. אֲלֵא הָא אֶתְמַר דְּקָדְשָׁא בְרִידָא הוּא פְּלִיג כָּל עֲמִין וְאַרְעָאן לְמַמְנָן שְׁלִיחִין וְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל לֹא שְׁלִיט בָּהּ מְלָאכְאָ וְלֹא מְמַנָּא אַחְרָא אֲלֵא אִיהוּ בְּחֻדְוֵי בְּגִין כְּדָ אַעִיל לְעֵמָא דְלֵא שְׁלִיט בְּהוּ אַחְרָא לְאַרְעָא דְלֵא שְׁלִיט בָּהּ

אֲחֵרָא. תָּא חֲזִי קִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא יְהִיב מְזוּנָא תַּמָּן בְּקִדְמִיתָא וּלְבַתָּר לְכָל עֲלָמָא. כָּל שָׂאָר עַמִּין עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה בְּמִסְכְּנֹת וְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לֹאָּ הָכִי אֱלָא אֲרִיז יִשְׂרָאֵל אַתְּנִין בְּקִדְמִיתָא וּלְבַתָּר כָּל עֲלָמָא. וּבְגִין כִּד אֲרִיז אֲשֶׁר לֹאָּ בְּמִסְכְּנֹת תֹּאכֵל בְּהַ לְחֵם אֱלָא בְּעֵתִירוֹ בְּסִפּוּקָא דְכָלָא תֹאכֵל בְּהַ וְלֹאָּ בְּאַתָּר אֲחֵרָא. בְּהַ בְּקִדְשֵׁי דְאַרְעָא בְּהַ שְׂרַיָּא מְהִימְנוּתָא עֲלָאָה בְּהַ שְׂרַיָּא בְּרִכְתָּא דְלַעֲיָלָא וְלֹאָּ בְּאַתָּר אֲחֵרָא. תָּא חֲזִי כְּתִיב כְּגִן יִי כְּאַרְיִן מְצָרִים עַד הָכָא לֹאָּ אֲתִידַע גִּן יִי אִי הוּא אֲרִיז מְצָרִים וְאִי אִיהוּ אֲרִיז סְדוּם וְאִי אִיהוּ גִן יִי דְאַקְרִי גִן עֲדָן. אֱלָא כְּגִן יִי דְאִית בְּיָה סִפּוּקָא וְעִדוּנָא דְכָלָא הָכִי נְמִי הוּוּה סְדוּם וְהָכִי נְמִי מְצָרִים. מַה גִּן יִי לֹאָּ אֲצִטְרִיד בְּרִי נֶשׁ לֹאָּ שְׂקָאָה לִיָּה אוּף מְצָרִים לֹאָּ אֲצִטְרִיד אֲחֵרָא לֹאָּ שְׂקָאָה לִיָּה כְּגִין דְּנִילוּם אִיהוּ אִפִּיק וְאַשְׁקִי לְכָל אֲרְעָא דְמְצָרִים. תָּא חֲזִי מַה כְּתִיב (וּכְרִיָּה יִד) וְהִיָּה אֲשֶׁר לֹאָּ יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאֲרִיז אֶל יְרוּשָׁלַיִם וְגוּמַר דָּא הוּא עֲנִשָׁא דִילְהוֹן דְאַתְּמַנְעָא מִנְהוֹן מִטְרָא מַה כְּתִיב וְאִם מִשְׁפַּחַת מְצָרִים לֹאָּ תַעֲלֶה וְלֹאָּ בְּאַה וְגוּמַר. חֲמִי דְלֹאָּ כְּתִיב וְלֹאָּ עֲלִיָּהֶם יִהְיֶה הַנֶּשֶׁם כְּגִין דְלֹאָּ נְחִית מִטְרָא לְמְצָרִים וְלֹאָּ אִיצְטְרַכְן לִיָּה אֱלָא עוֹנֵשָׁא דִילְהוֹן מַה הוּא דְכְּתִיב וְזֹאת תִּהְיֶה הַמִּנְפָּה אֲשֶׁר יִגּוֹף יִי אֵת כָּל הָעַמִּים וְגוּמַר כְּגִין דְּמְצָרִים לֹאָּ צְרִיכִין לְמִטְרָא אוּף סְדוּם מַה כְּתִיב בְּיָה כִּי כָלָה מִשְׁקָה כָּל עִדוּנֵין דְעֲלָמָא הוּוּ בְּהַ וְעַל דָּא לֹאָּ כְּעֵאן דְבְּנֵי נִשָּׂא אֲחֵרְנִין יַתְעַדְנִין בְּהַ. רַבִּי חֲזִיָּא אֲמַר אֵינִין הוּוּ חֲזִיבִין מִנְרַמְיִיהוּ וּמִמְמוֹנִיָּהוּ דְכָל בְּרִי נֶשׁ דְאִיהוּ צַר עֵינָא לְגַבִּי מִסְכְּנָא יָאוּת הוּא דְלֹאָּ יִתְקַיִים כְּעֲלָמָא וְלֹאָּ עוֹד אֱלָא דְלִית לִיָּה חֲזִיִים לְעֲלָמָא דְאַתִּי. וְכָל מָאן דְאִיהוּ וּתְרַן לְגַבִּי מִסְכְּנָא יָאוּת הוּא דִיתְקַיִים כְּעֲלָמָא וְיִתְקַיִים עֲלָמָא כְּגִינִיָּה וְאִית לִיָּה חֲזִיִים וְאוֹרְכָא דְחִיָּי לְעֲלָמָא דְאַתִּי:

Yosef le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

מוסר

Sefer Charedim 67b

מספר חרדים דף סז:

Let all your words be great honor and conciliation toward the Creator, as well as to His creatures, out of awe for Him — to small and great, to evil and good people, with a clean, clear, contrite, and patient heart. Shoulder the burden. Imagine that you are one of the laborers who carry loads on their shoulders — even more than they, like an ox to the yoke and like a donkey to its load. Wait for the load [and] when it comes suddenly [it will not be so heavy], and do not rebel, for it will be something new in your eyes. Imagine that the garment of His Light, may He be blessed, hovers over you. Envelope yourself in it as in a garment, [for you and for] all Israel, by attaching to His service, may He be blessed. Imagine that you are covering Him, may He be blessed, with His garment, and beware lest you sully the King's garment with sins, lest He remove his garment from you, and you be naked from Him. Do not tear your clothing in your anger [i.e., by becoming angry], for that is like worshipping idols. For a person, who is physical, does not see abstract ideas with his eyes, but only tangible things. Therefore the

יְהִיו כָּל דְּבָרֶיךָ כְּבוֹד גָּדוֹל וּפְיוּס לְבוּרָא וְגַם לְבוּרְאֵי מִיִּרְאָתוֹ לְקִטְנִים וּלְגְדוֹלִים לְרָעִים וּלְטוֹבִים בְּלֵב נָקִי וּבֵר וּשְׁפַל וְסִבְלָן בְּכַתְף תִּשָּׂא תְדַמָּה כִּי אַתָּה מִן הַפּוֹעֲלִים אֲשֶׁר בְּכַתְף יִשְׂאוּ וְיִזְתֵּר מִדְּהַמָּה בְּשׂוֹר לְעוֹל וּכְחֻמּוֹר לְמִשׁוּי הָיִי מִמְתִּין הַסֶּבֶל לְעַת בּוֹאוֹ פְּתָאוּם וְלֹאָּ תִבְעַט כִּי יִהְיֶה בְּעֵינֶיךָ חִידוּשׁ. תְּדַמָּה כִּי כְּסוּת אִוְרוֹ יִתְבָּרַךְ חוֹפֵף עֲלֶיךָ תַעֲטֶה בּוֹ בְּשִׁלְמָה וּלְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁתְּדַבְּקוּהוּ לְעֲבוּדָתוֹ יִתְבָּרַךְ. תְּדַמָּה לְכְּסוּתוֹ בְּשִׁלְמָתוֹ יִתְבָּרַךְ וְהִזְהַר פֶּן תִּלְכֹּךְ בְּגַד הַמֶּלֶךְ בְּחַטָּאוֹת פֶּן יִסִּיר בְּגָדוֹ מֵעֲלֶיךָ וְתִהְיֶה עָרוֹם מִמֶּנּוּ וְאֵל תִּקְרַע בְּגָדֶיךָ בְּחֻמְתְּךָ דְהוּי כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה הוֹאִיל וְהָאֲדָם חוֹמֵר אֵינּוּ רוֹאֶה בְּעֵינָיו בְּמוֹשְׁפָלוֹת אֱלָא בְּמוֹרְגֵשׁ הַעִידוֹ הַבוּרָא

Creator has made him bear testimony to Him with two signs: one in his flesh — the holy covenant [of circumcision], and the other — the *tefillin* [which will always remind him of God]. On the Sabbath [when one does not wear *tefillin*], the Sabbath [itself] is a sign. It is proper that these two signs not be lacking, as signs in chains of love. Just as anger is forbidden, so annoyance is a form of the dust of anger. For every sin has [what is termed] “dust of sin” [for example] our Rabbis, of blessed memory, spoke of the dust of usury and the dust of slanderous gossip [i.e., not absolute usury but nevertheless] prohibited. Regarding Hillel the Elder; when a certain man went to test him, to see whether he would become angry, he did not become angry or annoyed. Instead, it is proper for a person to take everything that comes upon him calmly, to be silent regarding everything that he hears, and to say joyfully, “This, too, is for good.” Idle words are to the covenant of the tongue as the [sin of] wasting of semen is to the covenant of circumcision. About this it is written, “You have wearied the Lord with your words.” (Malachi 2:17) Our Rabbis, of blessed memory, explained that the Holy One, blessed be He, said, “I bear the world, and am not wearied, but from idle words I am weary.” Why should a person be

arrogant and weary his Creator, God forbid? Therefore, let a person not issue any word from his mouth in vain. Rather [let him speak words of] Torah, worship, thanks, or peace. If someone were to lose a flower, is it possible that, in his annoyance and anger, he would break a vessel worth a thousand flowers? Such a thing is unthinkable. And you, son of man, you know that your soul is the seat of God. By your anger and your annoyance He will depart. How can you become annoyed about the life of a moment and lose the life of eternity? Therefore, bear joyfully, like Hillel, everything that comes upon you, and do not abandon your King. Let this be your consolation: that you will be attached to Him and He will make His Countenance shine upon you, and you [show contentment] toward Him, may He be blessed.

בְּשֵׁתִי אוֹתוֹת עָלָיו אַחַת בְּבִשְׂרוֹ בְּרִית
 קֹדֶשׁ וְאַחַת תְּפִילִין וּבִשְׁבַת, הַשְּׁבַת אוֹת
 הִיא וְרֵאוּי שְׁלֵא יַחְסְרוּ אֵלָיו שְׁתֵּי אוֹתוֹת
 לְאוֹתוֹת עֲבוֹתוֹת אֲהַבָּה. כְּשֵׁם שֶׁהִכְעִס
 אֶסוּר כִּי הָעֲצָבוֹן מִן הָאֲבָק שֶׁכֵּל עֲבִירָה
 יֵשׁ לָהּ אֲבָק כִּדְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנִם
 לְבִרְכָה אֲבָק רְבִית אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע וְהֵלֵל
 הַזֶּקֶן כִּשְׁהֵלֶךְ אָדָם אֶחָד לְנִסּוֹתוֹ אִם יִכְעוֹס
 לֹא כְעֵס וְלֹא נִתְעַצֵּב אֲלֵא רֵאוּי לְאָדָם
 לְקַח בְּנַחַת כֹּל אֲשֶׁר יָבֵא עָלָיו לְכֹל
 הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִשְׁמַע לְשִׁתּוֹק וְלִמְרָגֵם גַּם זֶה
 לְטוֹבָה בְּשִׁמְחָה. הַדְּבָרִים בְּטָלִים בְּבְרִית
 הַלְשׁוֹן כִּזְרַע לְבִטְלָה בְּבְרִית הַמְעוֹר דְּמִי
 וְעַל דָּא כְּתִיב הוֹגַעְתֶּם אֶת ה' בְּדְבָרֵיכֶם
 שְׁפִירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוֹנִם לְבִרְכָה שְׁאָמַר
 הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִי סוֹבֵל הָעוֹלָם וְאֵינִי
 יָגַע וּבְדְבָרִים בְּטָלִים אֲנִי יָגַע וְלָמָּה יִהְיֶה
 אָדָם עֹז פָּנִים וְיָגַע בּוֹרְאוֹ חֲלִילָה לְכֵן אֵל
 יוֹצִיא מִלֵּה מִפִּי לְבִטְלָה אֲלֵא תוֹרָה אוֹ
 עֲבוּדָה אוֹ הוֹדָאָה אוֹ שְׁלוֹם. מִי שְׁאָבַד לוֹ
 פָּרַח הֵיחָךְ שְׁבַעֲעֲבוֹנוֹ וְכַעֲסוֹ יִשְׁבֵּר בְּלִי
 שְׂשׂוּה אֶלָּה פְּרָחִים לֹא יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ
 וְאַתָּה בֶן אָדָם יָדַעְתָּ כִּי נִשְׁמַתְךָ מוֹשֵׁב
 אֱלֹהִים וּבִכְעֶסְךָ וְעֲצָבוֹנְךָ יִסְתַּלֵּק וְאֵיךְ
 תִּתְעַצֵּב עַל חַיִּי שְׁעָה וְתִתְאָבֵד חַיִּי עוֹלָם לְכֵן
 סוֹבֵל בְּשִׁמְחָה כִּהְלֵל כֹּל הַבָּא עֲלֶיךָ וְלֹא
 תִּעְזוֹב אֶת מַלְכְּךָ וַיְהִי זֹאת נִחְמַתְךָ כִּי בּוֹ
 תִּדְבֹק וְהוּא יָאֵר פָּנָיו אֵלֶיךָ וְאַתָּה אֵלָיו
 יִתְבָּרַךְ:

Practical Law:**Shulchan Arukh, Choshen Mishpat 227**

הלכה

שולחן ערוך חושן משפט מסימן רכ"ז

(1) It is forbidden to mischarge another person, either in buying or in selling. Whichever of them mischarges, whether it was the buyer who underpaid or the seller who overcharged, he transgresses a negative commandment. (2) How much is the mischarge that obligates one to return it? A sixth of the value. For example, if one sold something worth six for five or something worth seven for six or something worth five for six or something worth six for seven, this is mischarging, but the sale is valid, and the one mischarging must repay the surplus and return all of it to the one who was overcharged. (3) If the overpayment was less than this by even a minute amount, for example if one sold something worth seventy for sixty and a prutah, he is not obligated to return anything, because it is the accepted practice to forgo any amount less than a sixth. (4) If the overcharge is more than a sixth by even a minute amount, for example, if one sold something worth sixty for fifty less a *prutah*, the sale is invalid. The one who was overcharged may return the object and not buy at all. But the one who mischarged may not renege if the other person is reconciled and accepts [the sale].

א אָסוּר לְהוֹנוֹת אֶת חֲבִירוֹ בֵּין בְּמִקְחוֹ בֵּין בְּמִמְכָּרוֹ וְאִיזָה מֵהֶם שְׂאִינָה בֵּין לֹקַח בֵּין מוֹכֵר עוֹבֵר בְּלֹא-בִפְמֹה תְהִיָּה הָאוֹנָאָה וְיִהְיֶה חַיִּיב לְהָשִׁיב שְׁתּוֹת בְּשׂוּה בִּיעַד הָרִי שְׂמֹכֵר שְׂוֹה שֵׁשׁ בַּחֲמֵשׁ אוֹ שְׂוֹה שֶׁבַע בְּשֵׁשׁ אוֹ שְׂוֹה חֲמֵשׁ בְּשֵׁשׁ אוֹ שְׂוֹה שֵׁשׁ בְּשֶׁבַע הָרִי זֶה אוֹנָאָה וְנִקְנָה הַמִּקְח וְחַיִּיב הַמְּאָנָה לְשֵׁלֵם הָאוֹנָאָה וְלִהְיוֹתָרָה בּוֹלָה לְמַתְאַנָּה: ג הִיתָה הָאוֹנָאָה פְּחוּת מִזֶּה בְּכָל שֶׁהוּא בְּגוֹן שְׂמֹכֵר שְׂוֹה שֶׁבַע שְׂבָעִים בְּשָׁשִׁים וּפְרוּטָה אֵינּוּ חַיִּיב לְהַחְזִיר כְּלוּם שְׂכָל פְּחוּת מִשְׁתּוֹת דָּרָךְ הִכָּל לְמַחוּל בּוֹ: ד הִיתָה הָאוֹנָאָה יְתִירָה עַל הַשְׁתּוֹת כָּל שֶׁהוּא בְּגוֹן שְׂמֹכֵר שְׂוֹה שָׁשִׁים בַּחֲמֵשִׁים פְּחוּת פְּרוּטָה בְּטַל הַמִּקְח וְהַמְּתַנָּה יֻכָּל לְהַחְזִיר הַחֶפֶץ וְלֹא יִקְנָה כָּלֵל אֲבָל הַמְּאָנָה אֵינּוּ יֻכָּל לְחַזּוֹר אִם רָצָה זֶה וְקִבֵּל:

VAYEIRA FOR THURSDAY**וירא ליום חמישי****TORAH****תורה**

כיון בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילוי זה אחרונה דשם ב"ן לקנות הארת רוח משבת הבאה

כב וְאֶת־פְּנֵי־אֵי מִתְּמָן גְּבֻרֵי־א
וְאֶזְלוּ לְסֻדּוֹם וְאַבְרָהָם עַד כְּעַן
מִשְׁמֵשׁ בְּצִלּוֹ קִדְם יי: כג וַיִּקְרַב

כב וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדוֹמָה
וְאַבְרָהָם עוֹדְנֵו עֹמֵד לִפְנֵי יְדוּהָ: כג וַיִּגַּשׁ

(22) And the men turned away from there and went to Sedom, while Avraham was still standing before the Lord. (23) And Avraham drew near and said: Would

RASHI

רש"י

(22) And [the men] turned away from there — i.e., from the place to which Avraham had accompanied them. While

(כב) וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם. מִמְּקוֹם שְׂאֲבָרָהֶם לְוָם שָׁם: וְאַבְרָהָם עוֹדְנֵו עֹמֵד לִפְנֵי ה'. וְהֵלֵא לֹא הֵלֵךְ

Avraham was still standing before the Lord — [But Avraham had requested of God to wait there while he attended to his "guests" who had come his way (see Rashi verse 3